

## Motion till riksdagen 2008/09:N298

av **Annie Johansson (c)**

# Tillsättande av en upphovsrättskommission

## Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en upphovsrättskommission.

## Motivering

Sverige är en av världens ledande IT-nationer. Som en naturlig följd av Internets utveckling och tillgänglighet krävs det att vi ser över svensk lagstiftning så att den inte blir ifrånsprungen av den tekniska utvecklingen. Upphovsrätten är ett av de områden på vilka effekterna av digitalisering, Internet och det sätt på vilket vi i dag använder oss av och letar information har satt upp nya förutsättningar för lagstiftningen.

Under de senaste åren har reglerna om upphovsrätten blivit alltmer debatterade. Integritetsfrågan har blivit allt viktigare när sanktionsförslag kommer för att stävja intrång i dagens upphovsrätt. Diskussionen har i vissa kretsar rört sig om ett krig mellan pirater och antipirater, medan vissa aktörer fördjupat sig och diskuterat upphovsrättens vara i ett framtidsperspektiv – något som jag bejakar.

Det är viktigt att tillsätta en upphovsrättskommission med uppdrag att se över det framtida upphovsrättsliga systemet, och det är viktigt att dagens politiker ser till att vi inte har en lagstiftning som blir ifrånsprungen av den tekniska utvecklingen. Regeringen har i år tillsatt en välbehövlig utredning som ska se över lagstiftningen utifrån ett språkligt och redaktionellt perspektiv, och det är också viktigt att se upphovsrätten i ett bredare perspektiv inför framtiden.

Kommissionen bör behandla bland annat följande aspekter:

### Fel! Okänt namn på

- ? Hur skapar vi balans mellan det allmännas och användarnas intressen gentemot upphovsrättsinnehavares och upphovsmännens intressen?
- ? Vilken rättsordning främjar mesta möjliga kreativitet, skapande och innovation?
- ? Den tekniska utvecklingen går fort framåt. Hur anpassad och flexibel är lagstiftningen? Hur kan ersättningssystemet till upphovsmän se ut i framtiden?
- ? Hur ser möjligheterna ut för att skapa en europeisk variant av fair use? Hur skulle internationella överenskommelser vad gäller begränsningar och undantag i upphovsrätten se ut för att på bästa sätt främja skapande och kreativitet?
- ? Kan licensieringssystem som exempelvis Creative Commons vara en modell att i högre utsträckning än i dag bygga vidare på? Hur främjar vi i så fall en sådan utveckling?

### *Internet + upphovsrätt = nya möjligheter*

Det är viktigt att sluta se Internet som ett hot, som en världsomspännande kopieringsmaskin, och i stället se de möjligheter Internet ger för såväl upphovsmän som användare. Internet skapar nya möjligheter för individer att skapa och sprida sina verk, liksom för upphovsrättsinnehavare att distribuera och saluföra verken. Det innebär också möjligheter för konsumenter att tillgängliggöra sig böcker, musik och film på ett helt annat sätt än tidigare.

Tidigare i historien har vi sett exempel på när ny teknik har uppfattats som hotfull av upphovsrättsinnehavare. Kopieringsapparaten ansågs vid dess uppkomst vara ett hot mot upphovsrättsinnehavarnas ekonomiska intressen och slutet för författarkonsten. Under 80-talet var kassetbandet ett stort hot, men även diskoteken vållade oro då de skulle innebära slutet för dansbanden. Mp3-spelaren är ett nutida exempel. Trots farhågor om de nya teknikernas negativa påverkan på skapande, innovation och upphovsrättsinnehavarnas intressen har vi inte sett skapandet upphöra – snarare tvärtom.

### *Fair use*

Tillgång till information och kunskap är en vital del i ett demokratiskt samhälle. Alltför starka upphovsrättigheter kan inverka negativa på detta, det blir exempelvis dyrare för bibliotek att tillhandahålla information. Det är alltså viktigt att finna en balans mellan upphovsrättsinnehavarens och andra individers samt samhällets intressen.

Bland annat därför finns det i USA s.k. fair use. Det innebär att man försöker balansera å ena sidan rättighetshavarens intresse att få ekonomisk ersättning mot det samhälleliga intresset att ett verk kan spridas och användas under vissa förutsättningar utan att behöva ge ersättning till rättighetshavaren.

## Fel! Okänt namn på

Det kan t.ex. vara att en del av ett verk återges för att kunna beskriva, kritisera eller parodiera verket samt att använda visst material i undervisnings-sammanhang.

Amerikanska domstolar har till exempel slagit fast att det är fair use att skriva en uppföljare till "Borta med vinden" utan att söka upphovsrättsinnehavarens tillstånd liksom att den största delen av sökmotortjänster på Internet är just fair use.

I Europa finns inte fair use på samma sätt. Här finns i stället vissa undantag från och begränsningar i upphovsrätten. Dessa har varit upp till enskilda stater att fatta beslut om. Ett exempel på det är EU:s Infosocdirektiv i vilket det stadgas att medlemsländerna får implementera vissa begränsningar och undantag, inte att de ska göra det. Effekten av detta har blivit ett lapptäcke av nationella regleringar, vilket inneburit att verksamheten försvåras för en rad aktörer såsom företag i form av musikaffärer som säljer låtar online, kulturella institutioner som bibliotek m.m. Det främjar inte vare sig det allmännas eller upphovsrättsinnehavarnas intressen. Man bör se över hur en europeisk variant av fair use skulle kunna se ut.

Ett sätt att åstadkomma något liknande vore att över nationsgränserna införa gemensamma tvingande begränsningar och undantag i det upphovsrättsliga skyddet. Då undviker vi de "lapptäcksproblem" som nämnts ovan. Enligt akademiker inriktade på upphovsrättsliga frågor finns det möjligheter att göra förändringar i upphovsrätten i den riktning jag pekat på ovan, och det utan att göra ändringar i de konventioner vi är bundna av. Förändringarna blir därför lättare att genomföra.

## *Creative Commons*

Det är inte bara en europeisk variant av fair use som skulle ge större möjligheter till kreativitet och skapande. Att få möjlighet att nyttja verk utan alla de begränsningar som upphovsrätten i dag sätter upp är också ett intressant spår. Det skulle i så fall krävas något som ger möjlighet att, med upphovsmännens tillstånd, sänka trösklarna för hur verk får användas.

Bland dem som i dag skapar nya verk finns många som reagerat mot den upphovsrättsliga regleringen. Det har lett till att ett alternativ till den traditionella upphovsrätten tagits fram, s.k. Creative Commons. Det är en sorts licensieringssystem som ger möjlighet för upphovsmannen att förbehålla sig några men inte alla rättigheter som ges av den traditionella upphovsrätten.

Systemet bygger på fyra olika grundrättigheter. Upphovsmannen får välja om verket får bearbetas eller inte, om verket får spridas (i icke-kommersiellt syfte) eller inte, om bearbetningar av verket får spridas endast under samma villkor som ursprungsverket eller inte samt om all användning kräver att upphovsmannen omnämns eller inte. Dessa rättigheter kan man på egen hand välja att kombinera som man själv vill. Systemet är mer flexibelt än den traditionella upphovsrätten.

**Fel! Okänt namn på**

I det nya digitala landskapet kommer vi förmodligen att se mer av licensiering, till exempel i form av Creative Commons. Precis som Stim i dag ger licenser för att spela musik på krogen kommer vi troligen att se en form av licensiering på fildelning av musik, böcker och film på Internet. Dessa olika licensformer kommer att ha en tydlig roll mellan aktörerna för den digitala upphovsrätten. Kanske kommer vi att se en europeisk klareringsorganisation som fördelar licenser under begreppet Creative Commons.

Det krävs en översyn av det upphovsrättsliga systemet. Dagens upphovsrättslagstiftning lider av legitimitetsproblem. Frågan om fildelning för privat bruk och de ibland integritetskränkande åtgärder som vidtas mot fildelare är det främsta skälet. I takt med att de uppväxande generationerna alltmer ifrågasätter den rådande upphovsrätten och dess konsekvenser kommer kraven på en förändrad upphovsrätt att bli allt starkare. Vi måste hitta en lagstiftning som uppfattas som legitim av så många som möjligt, både användare och skapare av olika sorters verk.

Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 1 oktober 2008

*Annie Johansson (c)*